

Судово-експертна діяльність і наукова співпраця в умовах військової агресії РФ проти України: єдність знань та професійності

Елла Сімакова-Єфремян *

* Д-ка юрид. наук, професорка, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8246-7688>, e-mail: simakova@hniise.gov.ua

DOI: 10.32353/khrife.2.2024.01 УДК [343.98:001.83:341.31](477)

Надійшло 24.06.2024 / Прийнято до друку 26.06.2024 /

Доступно онлайн 30.06.2024

У країні, що потерпає від військової агресії, надважливою є роль експертної і наукової спільнот, які сприяють не тільки сталому функціонуванню правосуддя, а й науковому прогресу. Навіть у цей тяжкий період судово-експертні установи України продовжують працювати у штатному режимі, виконують експертні дослідження й науково-дослідні роботи. Незважаючи на складні умови воєнного стану судові експерти виконують експертизи на гідному професійному рівні, що надважливо для забезпечення правопорядку, дотримання прав і свобод громадян. Відданість справі й високу кваліфікацію українські судові експерти майстерно поєднують із науковою допитливістю, громадянською мужністю, міцністю духу та активізацією міжнародної співпраці.

Одним зі способів взаємодії з міжнародною науковою спільнотою є збірник наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики», який індексовано в *Google Scholar* і міжнародних наукометричних базах (*Academic Scientific Journals Indexing*, *Bielefeld Academic Search Engine (BASE)*, *Central and Eastern European Online Library (CEEOL)*, *CORE*, *Crossref*, *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*, *Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)*, *ERIH PLUS*, *Eurasian Scientific Journal Index (ESJI)*, *Europub*, *Index Copernicus International*, *MIAR*, *RefSeek*, *ResearchBib*, *Ulrich's*, *WorldCat*), а також у Реєстрі наукових видань України й на сайті реєстратора цифрових ідентифікаторів DOI. Електронні версії

збірника розміщено в інтернеті на платформах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, бібліотек судово-експертних установ Міністерства юстиції України, закладів вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України та ін.

Вийшов друком 35-й випуск збірника наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики», усі матеріали якого традиційно об'єднано у дві групи: дослідницькі роботи (*Research Papers*) і наукові нотатки (*Case Notes*).

Розділ із дослідницькими роботами відкриває стаття доктора юридичних наук, професора **Михайла Щербаковського** (Україна) «Відкриті джерела кіберпростору як об'єкти судово-експертного дослідження», у якій досліджено процесуальний порядок формування цифрових доказів за відкритою інформацією з кіберпростору в контексті доказування під час кримінального провадження й обґрунтовано можливість судово-експертного дослідження кіберпростору для отримання кримінально-релевантної електронної (цифрової) інформації, яка за певних правових процедур стає джерелом доказів у кримінальному провадженні у формі висновку експерта. Автор доводить, що комп'ютерні дані й електронна (цифрова) інформація є синонімами та об'єднані у дві групи: нейтральні, які не мають значення для кримінального провадження, і кримінально-релевантні, що містять сліди правопорушення та дані про осіб, предмети, події, факти тощо. Ці факти мають орієнтувальне або доказове значення. Науковець аргументує, що основним процесуальним способом формування доказів на основі комп'ютерних даних із відкритих джерел кіберпростору має стати проведення судової експертизи електронних ко-

мунікацій, об'єктом якої є вихідні дані про об'єкт пошуку, кіберпростір, а предметом — факти й відомості про цей об'єкт. Дослідник пропонує методичні засади такого експертного дослідження: інструменти розвідки відкритих баз даних *OSINT* і рекомендації *Berkeley Protocol* (з урахуванням чинного законодавства України).

Автори наступної праці — *Ph. D.* з права, криміналістики і судової експертизи **Павел Гіверц** (Ізраїль) та кандидат технічних наук **Олександр Коломійцев** (Україна) — розглядають роль машинного навчання для сучасного суспільства загалом і можливість його застосування у криміналістичних дослідженнях вогнепальної зброї зокрема. Науковці аналізують основні можливості машинного навчання й окреслюють шляхи його застосування для виконання базових експертних завдань із дослідження вогнепальної зброї.

У статті «Криміналістична характеристика економічних злочинів, скоєних організованими групами з корупційними зв'язками» докторка юридичних наук, професорка **Валентина Корж** (Україна) розглядає тенденції розвитку вчення про криміналістичну характеристику злочинів, дискусійні питання щодо її поняття, кількісного та якісного складу. Дослідниця констатує, що криміналістична характеристика злочинів — це теоретична категорія криміналістики, система даних про найбільш загальні ознаки виду злочинів, типові обставини, способи й механізми їх скоєння, інші обставини, що мають значення для розслідування. Основне призначення криміналістичної характеристики злочинів полягає в реалізації її даних у методиці розслідування. Науковиця впевнена, що процеси глобалізації, науково-технічний прогрес сприяють кількісним і якісним змінам у кримі-

нальній діяльності. Авторка пропонує новий підхід до визначення поняття «економічний злочин» і характеризує економічні злочини, скоєні організованими групами з корупційними зв'язками, виокремлює їхні складові для застосування в методиці розслідування цього виду злочинів.

Продовжує розділ стаття «Кримінальні процесуальні та криміналістичні засоби попереднього дослідження тіла живої людини» кандидата юридичних наук, доцента **Артема Коваленка** (Україна), у якій аргументовано, що в результаті попереднього дослідження тіла живої людини можна отримати відомості про ознаки її зовнішності (зокрема, функційні), наявні на тілі й одязі матеріально-фіксовані сліди, а також про людину, яка їх залишила, як соціальну істоту. Науковець доводить, що провідним процесуальним засобом дослідження тіла живої людини є освідування, спрямоване на виявлення на тілі й одязі людини слідів кримінального правопорушення та особливих прикмет, а під особливими прикметами в контексті освідування слід розуміти будь-які індивідуальні (особисті) анатомічні ознаки зовнішності особи. Методами дослідження у межах цієї слідчої (розшукової) дії є візуальне спостереження, а процесуальним засобом дослідження функційних ознак зовнішності людини – слідчий експеримент. Зауважено, що функційні ознаки зовнішності особи можна пізнати також під час проведення інших вербальних і змішаних слідчих (розшукових) дій: допиту, обшуку, пред'явлення для впізнання. Здобуті в такий спосіб відомості мають орієнтувальний характер, їх можна використати з тактичною метою. Автор наголошує, що подальші перспективи наукового пошуку в цій сфері пов'язані з опрацюванням кримінальних проце-

суальних і криміналістичних засобів попереднього дослідження трупів.

Доктор ветеринарних наук, професор **Іван Яценко** (Україна) розглядає особливості допиту експерта, предметом якого є надання свідчень, роз'яснення або уточнення висновку експерта як елемент його оцінювання, акцентуючи увагу на судово-ветеринарному аспекті цього питання. Автор констатує наявність п'яти етапів в алгоритмі допиту судово-ветеринарного експерта, а також виокремлює процедуру допиту судових експертів, які проводили комплексну або комісійну експертизу, наголошуючи на особливостях такого допиту. Дослідник наводить умови, за яких допит судово-ветеринарного експерта проводити недоцільно, й аргументує, що запропонований алгоритм допиту судово-ветеринарного експерта з практичних позицій сприяє роботі суду, даючи змогу правильно оцінити висновки.

Розділ «Наукові нотатки» розпочинає стаття «Роль ентомологічних доказів у кримінальних розслідуваннях» українських авторів – **Сергія Розумного**, кандидата сільськогосподарських наук **Дар'ї Милостивої**, кандидата філологічних наук **Світлани Полякової** та кандидата біологічних наук **Анни Бабченко**. Науковці акцентували увагу на важливості досліджень некротичної фауни для практичної криміналістики, висвітлили вплив некротичних ентомофілів на час настання смерті живого об'єкта (залежно від його виду й умов зовнішнього середовища), навели результати порівняльного аналізу активності представників некротичної фауни та актуалізували необхідність використовувати некрофауну в системній роботі судових експертів-біологів. Дослідники слушно вважають здобуті ентомологічні дані надійним джерелом інформації

для з'ясування об'єктивної істини у процесах досудового розслідування й подальшого судочинства. Водночас автори зауважують, що визначення часу смерті за трупною фауною може мати лише допоміжне значення, оскільки заселення й розвиток некрофауни мають високий ступінь варіабельності. Науковці окреслили перспективи подальших досліджень, включно з удосконаленням методів ентомологічних досліджень (зокрема, у різних умовах середовища), довели необхідність розвитку судової біології як невід'ємної складової криміналістичної науки.

У науковій праці аспіранта ННЦ ІСЕ **Євгена Півнюва** (Україна) зазначено, що станом на сьогодні в експертній практиці проведення судових будівельно-технічних і дорожньо-технічних досліджень в Україні бракує спеціалізованих методик із визначення обсягів та розмірів завданої шкоди і збитків від пошкоджень дорожньої інфраструктури внаслідок збройної агресії РФ: у разі необхідності проведення таких досліджень судовий експерт вимушений пристосовувати розроблені раніше методики дослідження до реалій сьогодення. Саме тому існує нагальна потреба в розробленні методик та вдосконаленні наявних підходів до визначення обсягів і розмірів завданої шкоди та збитків з урахуванням руйнацій дорожньої інфраструктури України внаслідок ведення активних бойових дій проти нашої держави.

У статті **Сергія Роголіна** (Україна) «Предмет та об'єкт судової електротехнічної експертизи у провадженнях про викрадення електричної енергії» визначено місце судової електротехнічної експертизи в системі джерел доказування за фактами розкрадань електроенергії, сформульовано поняття предмета й об'єкта такої експертизи, наведено

перелік її видів, окреслено перспективи розвитку. Сформульовано типові питання до експерта у провадженнях про викрадення електроенергії шляхом впливу електромагнітного випромінювання на прилад обліку. На прикладі цього переліку розглянуто принципи формування типових переліків питань за іншими напрямками досліджень фактів викрадення електроенергії залежно від способу вчинення кримінального правопорушення.

Аспірантка Національної академії Служби безпеки України **Інна Босак** (Україна) у своїй праці виокремлює принципи використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти основ національної безпеки України: незалежності особи, яка має спеціальні знання; законності; верховенства права; комплексності дослідження; змалгальності; об'єктивності; усебічності й повноти використання спеціальних знань; нерозголошення особою, яка застосовує спеціальні знання у процесі проведення слідчих (розшукових) дій, даних досудового розслідування й оперативних відомостей; дотримання конституційних прав і свобод громадян, залучених до процесу досудового розслідування; використання обізнаною особою спеціальних знань винятково в межах своєї компетенції. Науковиця наполягає на потребі більш раціональної організації процесу доказування та привертає увагу до проблем використання спеціальних знань на етапі досудового розслідування.

На останніх сторінках цього випуску — традиційна рубрика «Новини наукового життя», яка ознайомлює з нещодавніми науковими подіями в судово-експертній діяльності.

Редакційна колегія збірника наукових праць «Теорія та практика судової експертизи і криміналістики» дякує авторам за надані для оприлюднення

рукописи! Ваші цінні й цікаві дописи
додали нашому виданню змістовності
й інформативності. Дякуємо за увагу
до нашого збірника! Запрошуємо іно-
земних та українських науковців і прак-
тиків, працівників експертних установ

видати друком свої наукові здобутки
на сторінках збірника наукових праць
«Теорія та практика судової експертизи
і криміналістики».

Разом до Перемоги!
Слава Україні!

Сімакова-Єфремян, Е. (2024). Судово-експертна діяльність і наукова співпраця в умовах
військової агресії рф проти України: єдність знань та професійності. *Теорія та практика
судової експертизи і криміналістики*. Вип. 2 (35). С. 5—9. DOI: 10.32353/khrife.2.2024.01.